

ליל שיכורים הוא זה הלילה. לשמוח בין הטוב ולגילה.
בליל הזה ישכרו כל יצורים. להיזכר חוק אשר נקבע בפורים.
פורים ישתו יין כל רואהו. עד לא יכיר איש את רעהו.
פורים ישתה יין ישן. ארור האיש אשר יישן.
פורים יין תמיד ירוקן. לפני נער וזקן.
פורים יין מלכות ישתו ויסלסלו. בחורים שכורים יחדיו יצלצלו.
פורים משתה שלך יהיה להפקר. ושותים הרבה לאין חקר.
פורים תרא יין כי יתאדם. כי זה כל האדם.

[מחזור ויטרי סימן תס"ה]

שאלתה פייכה?

חידושים נפלאים ומרתקים משיטות הפוסקים

האם חובה להשתכר. או שלא?

מי שלא שותה שוטה? והשוטה אינו חוטא.

אם שותים נוהגים - כל המנהגים כמה שותים.

המסקנא: השוטה לא הפסיד והפיכה תבוא עליו ברכה.

מסכת מגילה דף ז: אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום קם רבה שחטיה לרבי זירא למחר בעי רחמי ואחיה לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

מקור בתורה: פרשת בן סורר ומורא, סמוך לה פרשה של תליות על העץ וכ' ר' אביגדור (פ' מא' הראשונים עה"ת פרשת כי תצא) 'טעם אחר קללות אלקים תלוי סמכו, מכאן פסק מצות עשה לקלל המן שהוא תלוי, כי קללת תלוי, ובגמ' מפרש כל שלא אמר ארור המן לא יצא, וסמך לזולל וסובא כמו שפירשו רבותינו חייב לבסומי עד דלא ידע בין כלומר ביום שמצוה לקלל המן התלוי, להיות זולל וסובא'. וכן כתב הרוקח.

השוטה לא הפסיד

א. **הרי"ף, רא"ש, תוס' רי"ד, פסקי ריא"ז** (להשתכר ביין עד שלא ירגיש ויידע בין ברוך מרדכי וארור המן), **צידה לדרך** (הובא בב"ח), **ר"א טורנא, טור, שו"ע, סדר היום¹, האריז"ל** (ספר הכוונת הובא בכף החיים ט"ז), **מהר"ל** (הקדמה לאור חדש), **חכם צבי** (בסידור היעב"ץ עמ' קנ"ד שאביו הח"צ קיים מימרא זו כפשוטו², וכן הביא השערי תשובה), **גרא"א** (תוספת מעשה רב אות ע' אכל ושתה הרבה עד למאד לקיים חייב עד דלא ידע, ולעת ערב בירך ברכת המזון ופג יינו והתפלל מעריב³), **ר' ישראל סלנטר** (הובא בח"ח ופועלו ח"ג עמ' תתקכ"ח 'מספרים על הגאון ר' ישראל מסלנט, שהתאמץ לקיים מצות חז"ל בפורים כפשוטה ושתה הרבה יותר מהרגיל, אך למרות התאמצותו לא נשתכר וכו' ואמר אני מצדי התאמצתי לקיים דברי חז"ל ולכן הריני אנוס ואונס רחמנא פטריה וכן הביא בעלי שור, אולם בעמק ברכה הביא אחרת וכעין מה שכתב השפת אמת) **שפת אמת** (דחייב כל היום לעסוק במשתה, וכשיגיע לשיעור עד דלא ידע פטור מלשתות)⁴, וכן **ר' ירוחם ממיר** - סוברים שהגמ' כפשוטו שצריך להיות עד דלא ידע ממש⁵.

1 'ובענין היין אמרו, חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן וברוך מרדכי. והדברים לרוב פוסקים כפשטן, ויש מגמגמים בדבר ואומר דזו לאו שמחה איקרי, ובדאי בהגיע לענין זה שתה הרבה יותר מדאי ויזיק לו בלי ספק. והרמב"ם ז"ל כ' עד שירדם ומפרש הענין עד שלא ידע ר"ל מתוך ששתה מה שאינו רגיל ושינה קופצת עליו ומתנמנם, ומתוך שנתו אינו יודע לכוון בין ארור המן לברוך מרדכי אלא שקשה לפירושו למה נקט אלו המלות יותר מאחרות, לענין הנימנום הכל שוה. וע"ז אחרים פ' שהענין הוא לענין חשבון השמות לידע מה הפרש יש בין זה לזה כי המספר עולה שוה 'ארור המן' תק"ב וכן 'ברוך מרדכי' תק"ב וכשישאלו לו מה הפרש והוא יבקש ולא ימצא, והוא נחפז בזה ונטרד הרי עשה היין בו פועל, אבל סוף סוף הלשון קשה דלא ידע בין זה לזה והרי יודע. אלא האמת כפשוטו שצריך ששכלו יתבלבל כ"כ עד דלא ידע לכיון אם יאמרו ברוך לארור שיאמר אינו ברוך אלא ארור וכן בהפך בשכנגדו עכ"ל.

2 ואמר שאם חז"ל תקנו, ודאי יש בו סוד ליודעי חן.

3 וכע"ז הביא השד"ח מהגר"א, אולם יתכן רק אם יכול לקיים הסיפא של 'פג יינו' אפשר לקיים הרישא.

4 ולפי"ז אם פג יינו חייב לחזור ולשתות עד דלא ידע, (הגר"ש סלנט בקוץ

חנוכה ומגילה סי' כ"ה אות כ"ח בהגה"ה).

ב. **חכמת מנוח** - "לאו דווקא שלא ידע בין ארור המן וכו', ה"ה שאר דברים, שהפירוש, שני הפוכים כיוצא כאלו, ולא זכר זה אלא למשל⁶.

ג. **חת"ס** (תורת משה) - מצוה לשתות כדי שכרות אבל לא ישתכר רק יתיישב ביינו ויהי' בו מדעת קונו, ואמרו עד דלא ידע ולא דיאמר חלילה ארור מרדכי אלא ישתה כשיעור שאדם אחר כיוצא בו לא ידע ומבין בין ארור המן אבל הוא ידע.

ד. **תוס', ר"ן** (דעה א' חייב לבסומי עד דלא ידע מאי קאמר'), **מאירי, נימוקי יוסף** - שצריך שלא ידע את כל המשפט 'ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים' (ובר"ן 'וגם חרבונה זכור לטוב').

ה. **מאורות, קרבן נתנאל, יד אברהם, יד אפרים** (על הט"ז ס"ק א' שנגלה לו בחזיון הלילה ע"ש) - עד ולא עד בכלל⁷, דאם בלבל דעתו ואינו יודע בין ארור המן פשיטא שאין בו דעת ותבונה לשבח ולפאר תוקף הנס, ובתניא רבתי כתב שהחיוב לשתות קרוב לשכרות.

ו. **חכמת מנוח** - "לא שלא ידע איזה תחילה, כי תחילה נעשה המן הרוג שנתלה על העץ ואח"כ נתגדל מרדכי שנעשה משנה למלך'.

ז. **קריית חנה** (לר' גרשון יעקב קובלענץ מזי"א מרבני קובלנץ - מיץ ת"ן - תק"ב, [מובא בשו"ע פרידמן], פשט א') - ע"פ התוס' דצריך לומר ארורים כל הרשעים וכו', דלפי"ז יקדים קודם המן ומרדכי לרשעים והצדיקים, כדי שלא להוציא מרדכי מכלל הצדיקים והמן מכלל הרשעים, ואם בסיים שלא ידע הסדר יצא ידי חובת עד דלא ידע.

ח. **קריית חנה** (פשט ב') - דצריך להתחיל בברוך מרדכי ולסיים בברוך מרדכי⁸ ועד דלא ידע היינו שאינו זוכר להתחיל ולסיים בברוך.

ט. **אשכול, מנהגים, אבודרהם** - שהיה שיר שהיה מתחלף ברוך וארור וכשמשרים ומבלבל זה סימן שהגיע לעד דלא ידע (פ' שהיה פיוט בנוי על יתד ובתים, והיה בסוף בית א' חרוז ארור המן ובבית שני ברוך מרדכי, והיה מתחלף בכל פעם, וצריך צילותא לזכור שלא יטעה. ובד"מ הביא מהמנהגים, דפיוט א' היה שהיו עונין בבית א' ארור המן

5 וצריך לומר שהסיפור רבה עם ר' זירא היה דבר חריג, וכמו שכתב **החת"ס** דלא אידחי מימרא דרבא, דרבה דשחט שאני שנולד במזל מאדים. **ובקרוב נתנאל** פ' דשאני רבה שהיה עני כדאמרין במו"ק, ואינו רגיל ביין, וע"כ נתפתה ביין והגיע לשכרותו של לוט. **ובשאלות ובילקוט שמעוני** גרסו רבא שחטיה לר' זירא, ולפי"ז כתב העמק שאלה דאין לדחות כהחת"ס, (וכמו כן אין לדחות כהקרוב נתנאל). **ובמאירי** פ' 'שחטיה' מלשון 'סחטיה', דהיינו שמיעכו, 'ואחיה' לשון 'החלמה', וא"כ לא שחטו ממש. **וביעב"ץ** כתב דבאחיזת עיניים שחטו, והרואים סברו ששחטו באמת.

ובפרי חדש הוכיח איפכא, דאדרבא מהא דרצה לשנה אחרת שוב לעשות עימו סעודה, ורק נמנעו משום דלאו כל שעתא מרחשי ניסא, משמע דקי"ל כרבא.

6 וזה דלא כשיטה א' כדמוכח בדבריו במה שכ' מיד אח"כ 'או י"ל רבותא נקט זה שאפי' אלו לא ידע אע"פ שמחמת כן הוא שותה לשמחת פורים וכ"ש שלא ידע שאר דברים'.

7 ולכאורה למעשה כמו הב"ח שהובא לקמן.

8 ע"פ הגמ' (גיטין עה:) אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט, אם מתי יהא גט, אם לא מתי לא יהא גט. אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, שמתחיל ומסיים באם לא מתי.

ועל הבית א' ברוך מרדכי וצריך צילותא שלא יטעה לפעמים, וכע"ז ב**חת"ס מר' נתן אדלר** 'שהיו להם שיר לזמר בסעודת פורים ועל כל חרוז וחרוז היו המשיבים פעם א' ארור המן ופעם א' ברוך מרדכי, ואמר דמחוייב לבסומי עד דלא ידע להבחין מה שיענה, ובערוך השולחן כתב שהיה אצלם זמר שהיה מסיים ב"ארור המן" ו"ברוך מרדכי", והיה זמר ארוך, וכשהוא מבוסס מעט – לא יוכל לאמרו כולו. וברש"ש בדעת התוס' כ' נ"ל שהיה בימיהם פיוט לפורים ע"פ א-ב מאלף עד ת, וראשיתו היה ארור המן (אות א ואות ב ברוך מרדכי) ור"ל (תוס') עד דלא יכול לומר כל הפיוט הזה בלי טעות⁹).

י. **ברכת אברהם** (לר' אברהם אביש אב"ד פרנקפורט ת"ס – תק"ט [מובא בשו"ע פרידמן]) – דרכם היה כשקורא בעמוד המן היו אומרים ארור, וכשקוראים מרדכי היו אומרים ברוך ע"ש 'זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב' (כמ"ש בירושלמי מגילה ג,ז, ובמדרש שמואל פ' א' ד"ה זכר צדיק), וכשהוא שתוי אינו נותן לב לקורא, ובמקום ארור יכול לטעות בזה, (ומשמע שצריך להיות שיכור בעת קריאת המגילה¹⁰, וצ"ע).

יא. **ספר המטעמים החדש** (ר' יצחק ליפניץ משעדיץ) – מחמת שכרות מגמגם בפיו ואומר כמה פעמים זה אחר זה ארור המן ברוך מרדכי, ונמצא שפעם א' יאמר ארור מרדכי ברוך המן.

יב. **חתם סופר** (דרשות תק"ס) – שהשיעור הוא שישער בעצמו לשתות יין כאילו היה בעת צרה ח"ו, ששיעור יין שהוא מפכחו ומשמחו ככה ישתה, ובחכמת מנוח – ישתכר עד שישכח כל צרותיו¹¹.

יג. **נימוקי יוסף** – למימרא מילי דבדיחותא עד דסברי אינשי דלא ידע בין ברוך לארור, ותלמודא נקט האי לישנא (עד דלא ידע) משום ענינא דיומא הוא ומשום דגימטריא עולה ברוך מרדכי כארור המן, דהיינו שעיקר המצווה לעשות עצמו כאילו אינו יודע, וזה הפוך מהמהרש"א (ב"מ כג:): שסובר שמותר לשנות (לשקר) 'בפוריא' שהכוונה שאם לא השתכר יכול לעשות עצמו שיכור, (והמהרש"א לשיטתו לקמן שצריך להשתכר עד דלא ידע).

יד. **רמב"ם, מאירי, מהרי" ברונא** (הובא בד"מ), **יש"ש** (ב"ק ג,ג, אין כוונת רבותינו כדי שישתגע אלא שירדם בשכרות) – שותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות, ובסדר היום כ' לדעת הרמב"ם 'מתנמנם'¹².

9 ועי' הגהות מהרש"ם שכ' שהרש"ש כיוון להאשכול. אולם מפרשים אחרים פ"י תוס' כפשוטו, וכמ"ש באות ג'.

10 דעיקר זמן השכרות כתב העמק שאלה ע"פ השאלות^(ס"ז) הוא בשעת הסעודה שאם ישתה קודם לא יוכל להגיע לתכלית הסעודה שהיא הודאה, אלא תחילה יאכל ואח"כ ישתה, וכדרך שכרות שבאה אחר המזון, וכדאיתא (תענית כז:): דמנחה ונעילה שכ"ח שכרות, והביא שם דחז"ל רצו שישתה הרבה ולכן ישתה בתוך הסעודה, דין שבתוך הסעודה אינו משכר (פסחים קח:). וכשרוצה להשתכר בתוך הסעודה צריך לשתות הרבה.

11 ולכן חייבים במתנות לאביונים כדי שישכחו העניים צרותיהם.

12 ויש לחקור לדעת הרמב"ם אם להירדם זה שיעור בשכרות אבל לא חלק של המצוה, א"ד שזה חלק של המצוה, ונ"מ אם הגיע לשיעור שהולך להירדם ובעוד רגע היה נרדם ועוררו אותו או שנפל עליו פחד ואינו יכול לישן, אם יצא.

13 נכד של הנודע ביהודה וז"ל 'ועוד אפשר לבאר שכונת רבא שיש לו לאדם לבסומי בפוריא עד שתתעלה מדרגתו ויהיה מתפתה ביינו

טו. **חכמת מנוח, נפש חיה**¹³ – ('עוד י"ל שלמשל נקטה, על שישליך כל אדם הקנאה והשנאה שיש לו על חבירו מלבו בפורים, כי לפעמים אדם שונא לאדם בעבור היותו צוררו ועושה לו דבר רע וחושב רע עליו ודרכו לקללו תמיד ולארו תמיד, וזה הוא דוגמת המן כי כל שונאו של אדם, הוא המן שלו. ולפעמים אדם מקנא לאדם לא מחמת שעשה עמו רע, אלא מחמת שראה אצלו ברכה מעושר וגדולה דוגמת מרדכי שמחמת גדולתו קנאו בו קצת, כמו שנאמר 'ורצו לרוב אחיו' משמע ולא לכל אחיו, ופ"י האבן עזרא כי אין יכולות לאדם לרצות הכל בעבור קנאת האחים, וכן הוא באמת שלא קנאו רק בעבור גדלותו שהרי לא עשה שום רע לשום אדם כיון שהיה עניו מאד והעיד עליו הכתוב 'דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו', ופ"י רש"י לכל זרעו – עמו, ונראה שהכוונה על הקטנים והילדים שבישראל ובא להגיד ענוותו הגדולה שאפי' ילדים וקטנים דיבר שלום עמהם והיה מדבר עמהם דברי אהבה ורעות ולא נמנע מזה להיותו חושב לו זה לפחיתות כמו שקצת מתגאים שלא לדבר עם קצת בני אדם, והנה האכילה והשתיה שאוכלים קצת בני אדם זה עם זה מקרב הלבבות ומוסיף האהבה ביניהם כידוע ומפורסם עד שיטילון הקנאה והשנאה שביניהם), ועי"ז אמר שישתכר עד שלא ידע לשנוא השונאו שהוא דוגמת המן ולארו, ולא ידע ג"כ לקנאות את חבירו המתברך בעושר וגדולה שהוא דוגמת מרדכי, ואמר בתחילה שלא ידע בין ארור המן ואח"כ ברוך מרדכי ולא זו אף זו כלומר לא די שירחיק השנאה מלבו שהוא דבר גדול שאסרתו תורה בלאו דלא תשנא אלא אפי' קנאה (שלא כ' בתורה) ירחיק מלבו¹⁴, וכע"ז כתב בברכת אברהם.

טז. **מוהר"א אזולאי** (הגהות על הלבוש תרצ"ה) – 'שלא ידע להבחין בין בשר לבשר כמו בשר שור לבשר פרה וכיוצא, וכן ברוך מרדכי בגמטריא בשר ומשום שמחת פורים נקט דרך בדיחותא לשון השייך לשמחת פורים'.

יז. **אגודה, תניא רבתי, רבינו ירוחם, מהרי"ל, מ"א, חכמת מנוח** – שאינו יודע לחשב הגימטריא של ברוך מרדכי וארור המן¹⁵ (ובמהרי"ל (אות י') 'ברוך מרדכי וארור המן שוין בגימטריא (502) ואפי' שתוי דאינו שיכור כ"כ בקל הוא טועה בחשבון', ובחת"ס כתב (מובא בליקוטי חבר בן חיים) דתרווייהו בגימטריא שבר ומרדכי ע"ש 'שברו על השם' (תהילים קמ"ו ה') והמן ע"ש 'שבר רשעים' (ישעיה י"ד ה') ולא ידע היינו, להבחין בין ש"י ימנית לשמאלית).

יח. **רמ"ע מפאנו** (אלפסי זוטא כת"י הובא במחזיק ברכה) – 'עד דלא ידע וכו' פירוש לא יבחין באוזניו אם אומרים זה או זה שהם מלות

ואז לא יבחין בין אוהבו לאויבו, וגם ע"י טהרת מחשבותיו וזיכור רעיוניו ויקרת הרגשתו בעת ההיא ידמה בעיניו כי כל העדה כולם קדושים והכל יהיה בעיניו כזכאים כידוע משל להמסתכל במראה בשם רבינו הבעש"ט הק', וע' ליקוטי מילי דאגדתה המחוברים לתוך ספר וציווה הכהן לאדוני אבי זקני הגאון החסיד מהר"ש האב"ד ק"ק יאנפוליה מ"ש לבאר מימרא דרבא באורח נעים ונחמד המורה בעליל על רוב קדושתו והרגשתו בעבודתו'.

14 ועפ"י זה אפשר לפרש מ"ש בתיקוני זוהר שיום כיפור כפורים ויו"כ כולם דומים למלאכים ומלאכים אומרים על כלל ישראל (ע' תפילת זכה) שכלל ישראל אין ביניהם לא קנאה לא שנאה ולא תחרות וביום כיפור יותר קל משום שיש פחות גשמיות אבל בפורים אפי' ע"י הריבוי גשמיות ומשלוח מנות ומכניסין אחרים לביתם, אפ"ה מוחקים הקנאה ושנאה וכו'. (שמע' מר' ישראל דוד שלזינגר).

15 וע' דבר נפלא ב**חת"ס ש'ארור המן'** רוב הגימטריא נמצא במילה 'ארור' (407) ובברוך מרדכי רוב הגימטריא נמצא 'במרדכי' (274) משום שרשעים תחילתן שלוה וסופן יסורים אבל צדיקים תחילתן יסורין וסופן שלוה.

קרובות במבטא להמון חוגג אלמא ביסוס כל דהו סג', וצ"ב.

יט. **רמ"א, לבוש** (דעה ב') **פמ"ג, מ"ב**, - 'יש אומרים שאין להשתכר אלא ישתה יותר מלימודו, ומתוך שישן אינו יודע וכו'¹⁶ וכו' המ"ב בשם הפמ"ג 'וכן ראוי לעשות', וכן נהג החזון איש¹⁷.

כ. **בן יהוידע** (פשוט א') - דהמשתה שעשה אחשוורוש לעם ישראל היה משתה של רשות, ובזה החטיא את כלל ישראל, והמשתה שמרדכי תיקן במגילה 'ימי משתה ושמחה' הוא משתה של מצוה, ומי ששתה עד דלא ידע להבחין בשתייתו ששותה לשם מצוה דהוא משתה מרדכי, אין לנו ענין יותר בשתייתו.

כא. **בן יהוידע** (פשוט ב') - דעיקר ההודאה והנס בפורים על כך ששינו את מה שנכתב באיגרות הראשונות ונכתבו אגרות שניות, דמה מהני גדולת מרדכי ומפלת המן, אם לא נכתבו האגרות השניות, והפסוק 'ויכתב ככל אשר צוה מרדכי וכו' נמצא בין ארור המן דהיינו הפסוק 'ויתלו את המן על העץ', לבין ברוך מרדכי דהיינו הפסוק 'ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות', ומי ששתה עד שאינו יודע מה בין ארור המן לברוך מרדכי דהיינו נס האגרות, פטור מלשתות עוד.

כב. **ט"ז** - 'צריך האדם לתת שבח לה' על טובה כפולה שעשה עמנו, הא' הוא פורענות שהביא הוא ית' על המן ואלו לא נתברך מרדכי אלא היה ניצול עם כל ישראל דיינו אלא שבירכו למרדכי בגדולה מאוד והטובה יתירה, ע"כ אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתו מן ארור המן שזה מפלה שלו, לברוך מרדכי שזה מעלתו שני' והכוונ' מדאמר עד דלא ידע מכלל שקודם שכרות שלו ידע ונתן שבח ע"ז, בזה נתכוונו שלא יפסיק מליתן שבח ע"ז בשמחה עד שיבוא לידי כך שלא יבחין עוד ואז פטור מזה'.

כג. **מהרש"א** - 'יש לפרשו ע"פ מ"ש יש צדיק ורע לו בעוה"ז שאינו צדיק גמור כדי לקבל ענשו בעוה"ז, אבל יש צדיק גמור שזוכה לב' שולחנות לאכול הפירות בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב כמו מרדכי שזכה לכל הגדולה גם בעוה"ז וכן בהפוך ברשע גמור שאין לו זכות כלל כמו המן שהיה מזרע עמלק ועשו שאבד גם עולם הזה, וע"ז אמר דחייב לבסומי בפוריא כ"כ עד דלא ידע וכו' היינו שאינו נותן לבו להבחין מדרגה גדולה שיש בין ארור המן שהיה רשע גמור ואבד ב' עולמות לבין ברוך מרדכי שהיה צדיק גמור וזכה לב' עולמות'.

כד. **הגרי"ז** - דיכול לחשוב שהמן עדיף ממרדכי כיון שבזכותו חזרו ישראל בתשובה, וזהו הענין דעד דלא ידע.

16 **ובדרך ישועה** (מובא במעמ לועז) ביאר דברי הרמ"א בדרך צחות ע"פ מה דאמרינן (עירובין סד.) דשינה כל דהוא מפיגה את היין, והני מילי דשתה רביעית אבל שתה יותר מרביעית, כל שכן ששינה משכרתו, והנה הרגילות לשתות היא רביעית, וזהו שאומר הרמ"א שישתה יותר מרגילותו ומתוך שישן ישתכר עוד יותר.

17 **וצ"ע הרמ"א**, שבתחילת דבריו 'יותר מלימודו' נקט כהאורחות חיים, כל בו (כ"כ הכנה"ג שמקור של הרמ"א מהכל בו), ובסוף סיים כהרמב"ם, כי הרמב"ם כ' 'ישתכר וירדם' ומנ"ל האי פשרה שלא מוזכר בשום ראשונים (וש"ר שעמד בזה בספר הל' חג בחג).

18 ולכן נהג ר' יונתן אייבשיץ לומר מזמור 'על נהרות בבל' קודם סעודת פורים, כדי להעלות זיכרונה של ירושלים קודם שיתבסם, (ודלא כמור וקציעה).

כה. **ר' יונתן אייבשיץ** - בפיט אומרים ארור המן אשר בקש לאבדי ברוך מרדכי וכו' ונמצא שהמילים אשר בקש לאבדי מפרדות בין ארור המן לברוך מרדכי, ומילים אלו ר"ת אבל, כדי לזכור אבילות ירושלים לעל ראש שמחתנו, וצריך להשתכר עד שלא יזכור אבל האומה, המרומז בין ארור המן לברוך מרדכי¹⁸.

כו. **ר' אביגדור** (פי' מא' הראשונים עה"ת פרשת כי תצא) - 'הא דחייב לבסומי גרסינן ול"ג לאבסומי דאם הוא עצמו מבוסם עד דלא ידע אין זו שמחה להיות עצמו מטורף, ואי גרסינן לבסומי שהוא שמחה לבעה"ב כשכולם לפניו מטורפים והוא חכם ומשמח בדבר, לכך יש לו לפזר משלו ולבסם כל בני ביתו'.

כז. **ערוך השולחן** - מחייב אינש לבסומיה זהו חיוב על כל אחד. 'עד דלא ידע', כלומר והרשות ביד השותה לשתות עד דלא ידע, דבוודאי אין כל בני אדם שוים בזה, ואומר דהחיוב על כולם - כל אחד לפי מדריגתו, והרשות עד דלא ידע, דהיינו אפילו אם שותה עד דלא ידע לא נגער בו.

הפיכת תבוא עליו ברכה

כח. **רבינו אפרים, רז"ה, מאירי, ר' יהודה בן ברכיה** (על הרי"ף) **ר"ן** (הביא דבריו), **שבלי הלקט** (ר"א) **אוהל מועד** (שער מועד קטן דרך ב') - אידחי מימרא דרבא, ולא מיבעיא דאין חיוב להשתכר, אלא אין ראוי להשתכר משום, שקם רבה ושחטו לר' זירא, ויש לעי' למה כתוב ימי משתה¹⁹.

כט. **ב"ח** - פסק כרבינו אפרים אלא שכ' שעדין צריך לשתות מדין 'משתה ושמחה' אבל מיהו צריך לשתות הרבה יותר מלימודו שייטב לבו במשתה ויהא שתוי או אפילו שיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך, רק שתהא דעתו עליו.

מימרא לאו דווקא

ל. **אורחות חיים, כל בו** - ח"ו הכוונה על שיכרות, אלא מעט יותר מלימודו, וכמש"כ **המאורות** לאו דווקא הוא, אלא לשון הבאי, כדאמרינן בעלמא (תמיד כט.) דברו חכמים בלשון הבאי, ועי' זר אהרן (טו) שביאר את האורחות חיים.

למצווה ולא לעיכובא

לא. **והראשונים** ופוסקים מביאים שזה למצוה לא לעכב - **ראבי"ה** (תקס"ד), **תשובות מהרי"ו** הגהות **מיימוני, מהרי"ל, מהר"ש, לקט יושר, דרכי משה, מטה משה** (תתרי"ב), **כנה"ג, אליהו רבה, יעב"ץ, הגהות מוהר"א אזולאי, עולת שבת, דעת תורה, מ"ב** (ביאור הלכה) ומביאים ראיה מר' יהודה בר אילעי שלא התאמץ לשתות בפורים²⁰.

19 **והאשכול**, פר"ח הק' שבשנה אחרת היה צריך לעשות סעודה בלי להתבסם לפי דברי רבינו אפרים ועי' חת"ס שתי' ע"פ הר"ן שכ' שפורים שחל בשבת צריך להוסיף דבר כדי שיהיה ניכר, וכידוע שת"ח בחינת שבת וא"כ בסעודת פורים רגיל שלו צריך להוסיף, והוספה זה שתיה של עד דלא ידע.

20 שר"י בר אילעי אמר בירושלמי דלא שתי אלא מפסחא לפסחא וחוגרני צדעי וכו' משמע דבפורים לא שתה כיון ששתייתו היה מזיק לבריאת גופו, וכן איתא בירושלמי (שבת פ"ח) ר' יונה לא הוי שתי מפסחא לפסחא והוי חזיק רישיה עד עצרתא.

לב. מאירי - 'אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג שנגיע מתוכה לאהבת השם והודאה על הנסים שעשה לנו'.

לג. מטה משה - 'ואף אותם המשתכרים יהיו כל כוונתם לשם שמים כדי לזכור הנס שבא במשתה היין, ולא כאותם המשתכרים כדי למלאות גרונם, כאשר ראיתי רבים בני אדם אשר המה ביין שגו פקו פלילים, ומרבים בימי הפורים האלה לעשות שחוק וקלות ראש, ואינם חוששים להתפלל בימים אלה ואדרבה מרימים קולות בשעת התפלה לקריאת מגילה ומערבבים החזן עד כי קולו לא ישמע. גם באכלם לבם ועיניהם שם על מעדניהם ולא נשאו את ראשם ולא הביטו העולם העליון אשר ה' אלקי ישראל בא בו. ולא יחושו על נטילת ידים ולא על ברכת המוציא ולא על ברכת המזון. עד כי נדמה לרוב המון שבשני הימים האלה הותר כל אדם לפרוק עול תורה מעליו, וכל המרבה להיות משוגע הרי זה משובח. וכל זה הוא בלי ספק רע ומר והוא עון פלילי, כי לא הותר לנו רק שמחה לא שחוק וקלות ראש. וכל המבטל תפילה ואינו שומע מקרא מגילה מילה במילה, הרי זה חוטא ומתחייב בנפשו, וא"א לכל אשר יכונה לפרוק מעליו עול מלכות שמים אפילו שעה אחת. ולא מצינו לראשונים שהיו מתעסקים בקלות ראש בפורים ח"ו, אבל בדברי מצוה היו מתעסקין, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בסנהדרין (יב:) מכדי מפוריא לפסחא תלתין יומין, ובפורים דרשינן בהלכות הפסח הרי שביום הפורים היו דורשין בהלכות פסח' עכ"ל.

לד. עוללות אפרים (מבעל הכלי יקר) - 'ובדברי הבאי והיתול צחוק ושחוק עשו להם כל השומע יצחק גם אלה ביין שגו ובשכר תעו מדרך השכל ישתו וישכרו עד אשר לא ידעו בין ארור המן לברוך מרדכי עד אשר הם מריקים את גופתם קיא צואה בלי מקום כהריק אשפו מן הזבל ויאספו אליו כל העדרים וגללו אותו ברחובות קריה במקומות המטונפות חבקי אשפתות הכזה יהיה יום משתה ויום רצון לה' ומאין להם סמך למנהגים מקולקלים כאלו הלא גם בשאר המועדות נאמרה בהם שמח אך מצינו סמך מארז"ל "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" ועל י"א תיבות אלו העמידו תילי תילים הלכות מועט והלכות מרובות, והנה בפסוק שמע ישראל שהוא עיקר יחודו של יוצר הכל אין מדקדקין בו כך. ואם מצינו חכמים הראשונים עשו כן כמו שסופר בתלמוד מכמה

מעשים תמוהים שעשו מרוב שמחה היינו משום שהמה כל שמחתם היתה לשם שמים, אך בזמנים הללו ראיתי בני עלייה והינם מועטים שישמחו ויעלצו לפני ה' לש"ש²².
לה. פ"ח - תחילת דבריו חולק על רבינו אפרים והק' עליו למה בשנה אחרת רבה הזמין ר"ז בחזרה אם אין הלכה כרבא מחמת המעשה ששחטו. ובסוף מכריע 'ועתה שהדורות מקולקלים ראוי לתפוס סברת רבינו אפרים ושלא לשתות אלא מעט קט יותר ממה שמורגל ביו"ט²³ ובזה יוצא ידי חובתו כיון שכוונתו שלא להיכשל ח"ו בשום מקרה רע וישא ברכה מאת ד' עכ"ל, וכ"פ מטה משה, של"ה, ודעת תורה וכע"ז ביוסף אומץ.

לו. ובזר זהב - בסומ"י ר"ת 'סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי', הכוונה שלא יקל אדם ראשו ע"י שכרות פורים, אלא צריך שיהיה בבחינת וגילו ברעדה בפחד ובמורא.

הטעם שצריך להשתכר

א. אבודרהם - מפני שכל הנסים שנעשו לישראל בימי אחשורוש היו על ידי משתה, כי בתחלה נטרדה ושתי מן המלכות על ידי משתה היין, ובאה אסתר תחתיה על ידי משתה, וכן ענין המן ומפלתו על ידי משתה היין היה. ולכן חייבו להשתכר בפורים מפני שבא הנס בעבור משתה היין שעשתה אסתר ועתה יהיה נזכר הנס הגדול בשתיית היין.
ב. חת"ס - כדי שנהי' בעלי תשובה באותו מקום ובאותו זמן, דהיינו שחטאו ונהנו מסעודתו של אותו רשע ונשתכרו וקלקלו בזונות כמבואר במדרש, ע"כ מצוה לשתות כדי שכרות, וישתה כשיעור שאדם אחר כיצא בו לא ידע ומבין בין ארור המן, אבל הוא ידע.

ג. ספר מטעמים החדש - המן גרם טובה לישראל שהדר קיבלוה מאהבה, וחזרו בתשובה, וקיבלו מצוות מגילה משלוח מנות ומתנות לאביונים, והזכרת על הניסים, אמנם כל זה נהיה שלא מדעתו, ומרדכי גרם סכנה גדולה לישראל שכמעט והיה עליהם כליה ע"י שעורר חמתו של המן, ואף זה היה שלא בכוונה. וע"כ צריכים אנו לומר ביום הפורים שלא מדעתנו ארור מרדכי ברוך המן.

ד. חידושי הרי"ם - גדולה מעלת הפורים שנאמר בה 'כל הפושט יד נותנים לו' וכמו שנאמר 'מה שאלתך ותנתן לך ומה בקשתך ותעש', וכדי שאנשים שלא ראויים לא יבקשו השגות גבוהות, ע"כ היצר מסיח את דעתם ע"י משתה היין²⁴, אמנם מי ששותה ומגיע לדרגת עד דלא ידע לא הפסיד, דמסתמא עולה יותר נחת רוח ע"י שמבטל רצונו לרצון חז"ל.

24 וביאר עפ"י מעשה שהיה בזמן הבעש"ט, שיהודי חוטא, לקח בידו 500 רובל, ונסע לעבור עבירה רח"ל. בדרך שמע קול בכיות אנשים וטף. א"ל שהפריץ הכניס לכלא יהודי ומשפחתו, על שלא שילמו שכ"ד ומס, מענה אותם בעינויים קשים, ובידו להמיתם. נכמרו רחמיו עליהם, ונתן את כל כספו לפדותם. נעשה רעש גדול בשמים: יהודי שנסע לעבירה רח"ל - נהפך למציל נפשות רבות מבני". פסקו שכל היוצא מפיו יתקיים, אך כדי שלא יבקש מה שא"א כגון תחיית המתים הזמינו לו מן השמים י"ש, והיה שכור ושמח כל ימיו. וכשהוצרכו תלמידי הבעש"ט לישועה. שלח אליו וכשפג יינו פעל ישועות.

21 וביאר הגרא"ל שטיינמן ע"ד הדרוש דקודם אדם צריך להיות 'איניש' ורק אח"כ יכול לבסומי, דיכול ליכנס לשכרות ע"פ האמת ויעלה מהשכרות למעלות גדולות, ומאידך יש ע"פ השקר, (כאיל תערוג 82 מתוך הספר אפיקי איל), ועוד הוסיף שבן אדם ששותה דברים המשכרים אז אינו שולט על הנהגתו ועל דיבורו ואז אינו אדם, כי כל המעלה של האדם הוא השכל אשר חננו אלוקים, (אגרות איילת השחר מ"ב).

22 וסיפר הגר"ח קנייבסקי שליט"א, דחכם אחד ממקורבי החזו"א שתה הרבה מאד יין בפורים והשתכר הרבה והנהגתו בעת השכרות היתה בהתאם, ולאחר שהתפכח מיינו העיר לו החזו"א 'וכי התורה רוצה שכך אדם יראה' (דברי שי"ח מס' 107).

23 וביו"ט החיוב רביעית (נימוקי אור"ח).